

STŘEDOČESKÉ SETKÁNÍ ODBORNÍKŮ A ZÁSTUPCŮ MUNICIPALIT NA TÉMA ZDRAVÍ OBYVATEL KRAJE

Hodnocení zdravotního stavu obyvatelstva je v návrhu novely zákona o ochraně veřejného zdraví novou povinností orgánů ochrany veřejného zdraví, konkrétně krajských hygienických stanic (dále jen KHS). Tento úkol mají KHS provádět v maximálně pětiletých intervalech a svého podílu se nezříkají ani krajské úřady, které mají kompetence především v realizaci regionální zdravotní politiky. Středočeské setkání se uskutečnilo dne 2. 10. 2014 na Krajském úřadě Středočeského kraje u příležitosti představení Zprávy o zdraví obyvatel Středočeského kraje (dále jen Zpráva), kterou vydala KHS Středočeského kraje. Analýzu zdravotního stavu populace regionu připravoval tým 16 odborníků více než půl roku za přispění zástupců zdravotnických i nezdravotnických organizací a odborných společností. Při zpracování definitivní podoby Zprávy byly akceptovány připomínky a odborná doporučení recenzentů, kterými byli: doc. MUDr. Pavel Dlouhý, Ph.D. (3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy), MUDr. Marie Nejedlá (Státní zdravotní ústav) a MUDr. Radim Šrám, DrSc. (Ústav experimentální medicíny Akademie věd ČR, v. v. i.).

Setkání bylo zahájeno úvodním slovem MUDr. Vladimíra Valenty, Ph.D., náměstka pro ochranu a podporu veřejného zdraví a hlavního hygienika ČR, který ocenil rozsah a kvalitu zpracované Zprávy a upozornil na skutečnost, že „zdraví má významný dopad na prosperitu společnosti a je nutné se tedy ptát, zda hrubý domácí produkt, který měří výkonnost ekonomiky, je nejvíce vypovídajícím ukazatelem rozvoje společnosti“. Následně hejtman Středočeského kraje Ing. Miloš Petera poděkoval řediteli KHS za zpracování analýzy a dlouhodobou kvalitní spolupráci KHS a KÚ na poli podpory zdraví a prevence nemocí v regionu. V oblasti hodnocení determinant zdraví přiznal, že ovzdu-

ší Středočeského kraje dlouhodobě nepatří k nejlepším v ČR, ale současně zmínil aktivity realizované krajem k řešení této situace a vyzdvihl pozitivní trendy týkající se zdravotního stavu obyvatel Středočeského kraje. Na sdělení hejtmána Středočeského kraje plynule navázal ředitel KHS Středočeského kraje JUDr. Ivo Krýsa, Ph.D., LL.M., který potvrdil, že řada problémů a rizikových faktorů ovlivňujících zdraví občanů bude s ohledem na výsledky provedené analýzy zdravotního stavu vyžadovat osvětu a další zvyšování zdravotní gramotnosti cílových skupin populace. Připomněl, že „vydaná Zpráva o zdraví obyvatel Středočeského kraje není cílem, který by byl nyní pro pracovníky KHS splněn a zapomenut, ale jedná se o jeden z milníků na cestě ke zlepšování zdravotního stavu obyvatel. Naším společným cílem je nejenom prodloužit délku života, ale především zvýšit jeho kvalitu a prodloužit délku života strávenou ve zdraví a bez nemoci.“

Čestnými hosty a současně aktivními účastnicemi byly také MUDr. Alena Šteřlová Ph.D., ředitelka Kanceláře WHO v ČR a Mgr. Nina Nováková, poslankyně Parlamentu ČR a současně místostarostka města Brandýs nad Labem - Stará Boleslav. MUDr. Alena Šteřlová, Ph.D., seznámila přítomné s filozofií programu Zdraví 2020 a jeho implementací v České republice. Poukázala na negativní umístění České republiky na předních příčkách v rámci mezinárodních evropských studií, (ESPAD, HBSC) např. v nadměrné konzumaci soli, prevalenci nadváhy a obezity u dětí a dospělých, konzumaci alkoholu a kuřáctví a apelovala na nutné investice do zdraví občanů, a to nejen v podobě finančních investic, ale především v podobě cíleného a soustavného úsilí, které je nutné věnovat podpoře zdraví. Dle jejích slov „podíl na spolurozhodování o svém zdraví přenesený na kaž-

dého jednotlivce vyžaduje nejprve dostatečnou zdravotní gramotnost každého občana, a tu je nutné kontinuálně budovat a rozvíjet“. Ředitelka Kanceláře WHO v ČR také ocenila zapojení Středočeského kraje do většiny komunitních projektů WHO, jejichž základem je kvalitní mezioborová spolupráce na poli podpory zdraví. Mgr. Nina Nováková ve svém příspěvku Cesta ke zdravému městu zdůraznila vztahy ve společnosti, které zásadně ovlivňují spokojenost občanů a jejich míru ztotožnění se s městem, ve kterém žijí; potřebu zvyšovat sebedůvěru seniorů, kteří velice pozitivně reagují na poskytnutou pomoc. Základem snahy měst a obcí je, aby se lidé cítili ve městech bezpečně a chtěli v nich žít, ne jen přespát. Dále upozornila na český nešvar: Říkejme raději: „dělej, co je správné“ namísto častého vyzývání „nedělej, co je špatné“.

Po úvodních příspěvcích byl věnován prostor vstupům členů autorského kolektivu, kteří představili nejzajímavější zjištění a závěry Zprávy. MUDr. Lidmila Hamplová, Ph.D., vedoucí katedry Specializace ve zdravotnictví z Vysoké školy zdravotnické, vedoucí autorského kolektivu, nejprve představila vybrané demografické ukazatele obyvatel Středočeského kraje, které ukazují na soustavné prodlužování naděje dožití a zvyšování průměrného věku obyvatel kraje, nikoliv však počtu roků strávených ve zdraví, tzv. zdravou délku života. Celková i předčasná úmrtnost měla v uplynulých cca 30 letech ve Středočeském kraji trvale klesající tendenci, což bylo způsobeno zejména výrazným poklesem úmrtnosti na nemoci srdce a cév. I přes tento pozitivní trend je však úmrtnost na nemoci oběhové soustavy ve Středočeském kraji a celé ČR u mužů i žen dvakrát vyšší než v zemích EU15 a též úmrtnost na nádorová onemocnění obyvatel kraje významně převyšuje úmrtnost v zemích EU15. V rámci analýzy nemocnosti bylo zjištěno, že nejčastějšími typy zhoubných novotvarů diagnostikovanými u mužů ve Středočeském kraji jsou dlouhodobě novotvary prostaty, kolorekta, průdušnice, průdušek a plic, u žen to jsou novotvary prsu, kolorekta a děložního čípku. Nejdynamičtější vývoj nemocnosti má v kraji karcinom prostaty, kde došlo k nárůstu počtu onemocnění mezi roky 2003 a 2011 o 97,8 %. Nemoci oběhové soustavy jsou dlouhodobě nejčastějším důvodem hospitalizace a také invalidizace obyvatel kraje a úzce s nimi souvisí prevalence nadváhy a obezity, která je v Česku a zejména ve Středočeském kraji alarmující. Z provedené analýzy vyplynulo, že v letech 2003–2012 došlo v kraji k nárůstu počtu dispenzarizovaných dětí ve věku 0–14 let z důvodu obezity o 63,6 % a dorostu ve věku 15–18 let dokonce o 175,5 %. Dlouhodobě se i ve Středočeském kraji zvyšuje počet nově diagnostikovaných diabetiků (v letech 2003–2012 došlo u mužů k nárůstu počtu případů o 66,7 %, u žen o 72,5 %). Diabetes mellitus přitom patří mezi nejzávažnější metabolická onemocnění současné doby.

V Česku je u většiny infekčních onemocnění celkem příznivá epidemiologická situace a u řady onemocnění se podařilo tohoto stavu dosáhnout zejména zásluhou vysoké proočkovanosti, přičemž tento trend je platný i pro Středočeský kraj. MUDr. Lilian Rumlová, vedoucí protiepidemického odboru KHS Středočeského kraje, seznámila přítomné s nákazami s přírodní ohniskovostí, které se zvýšeně vyskytují zejména na Příbramsku a Rakovnicku. V oblasti respiračních infekcí upozornila na

nepříznivý trend setrvale stoupající incidence onemocnění dýchacím traktem, přičemž nejvyšší specifická nemocnost ve sledovaném desetiletém období v kraji byla ve věkové skupině 15–18 let. K nejčastějším alimentárním onemocněním bakteriálního původu přenášeným kontaminovanou potravinou patří dlouhodobě kampylobakterií a salmonelóz, které způsobují u dětí i dospělých osob závažné průjmy, avšak trend jejich výskytu je stále klesající. Mírný vzestup v posledních letech byl zaznamenán ve výskytu syfilidy, nepříznivý setrvalý růst je patrný také u počtu nově diagnostikovaných HIV pozitivních osob v kraji. K postupnému zvyšování incidence dochází od roku 2007 v kraji také u počtu léčených uživatelů drog.

MUDr. Alena Bulvasová, vedoucí oddělení hygieny obecné a komunální, zaměřila svou přednášku na vztah zdraví a životního prostředí, přičemž ze základních složek životního prostředí, které ovlivňují zdraví, byla věnována pozornost zejména pitné vodě, vodě ke koupání a hluku, což jsou složky životního prostředí, které spadají do působnosti hygienické služby. Ochrana ovzduší je v kraji problematická, což zmínil i hejtman kraje ve svém úvodním projevu. Oblastmi se zhoršenou kvalitou ovzduší jsou okresy Mělník a Mladá Boleslav. Největším problémem jsou neklesající emise prachových částic především z lokálních topenišť a výfukových plynů, zejména diesellových automobilů. Velká pozornost byla věnována hluku, neboť negativní vliv hluku na zdraví, zejména na kardiovaskulární systém, je dostatečně prokázán. Grafickou vizualizaci údajů o hlukové situaci na vybraném území přináší tzv. hlukové mapy.

Závěrečnou část setkání tvořily vybrané ukázky dobré praxe středočeských měst, především pak zkušenosti z vytváření a využití obdobných zpráv o zdraví obyvatel na úrovni municipalit. Součástí bloku příspěvků byla také přednáška zástupců SZÚ o projektu EHES (European Health Examination Survey), který aktuálně probíhá v ČR i ve Středočeském kraji za účelem zjišťování zdravotního stavu populace formou lékařského vyšetření a dotazníkového šetření.

A v čem spočíval další přínos tohoto setkání a samotné Zprávy o zdraví obyvatel Středočeského kraje? Pro KHS představuje závazek pokračovat ve vyhodnocování ukazatelů zdravotního stavu vybraných populačních skupin a efektu dosud realizovaných aktivit a opatření. Současně představuje iniciativu krajského úřadu, který si uvědomuje nezbytnost vyšší finanční i morální podpory zdraví obyvatel v kraji, ocenění aktivit zejména Zdravých měst a motivaci dalších municipalit k jejich následování. Základním přínosem Zprávy je na základě longitudinální retrospektivní analýzy stanovení prioritních oblastí veřejného zdravotnictví kraje a možností jejich řešení. Konkrétní edukační a intervenční aktivity a opatření budou dále rozpracovány do implementačních dokumentů navazujících na dokument „Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí“ na úrovni regionu a na jejich naplňování se budou pod odborným vedením pracovníků KHS podílet i zástupci dalších subjektů v kraji.

KHS Středočeského kraje nejen dlouhodobě aktivně participuje na mnoha preventivních aktivitách a zdravotně výchovných akcích, ale jde příkladem a nezapomíná ani na podporu zdraví vlastních zaměstnanců. Aktivní přístup KHS Středočeského kraje byl v letošním

roce oceněn udělením titulu Podnik podporující zdraví. Díky kvalitní spolupráci zainteresovaných subjektů v oblasti podpory zdraví na úrovni kraje a za aktivní podpory kraje a Ministerstva zdravotnictví se jistě podaří realizovat aktivity doporučené ve Zprávě, které povedou

k dalšímu zkvalitnění života obyvatel Středočeského kraje a žádoucímu prodloužení roků, které stráví ve zdraví.

*MUDr. Lidmila Hamplová, Ph.D.,
JUDr. Ivo Krýsa, Ph.D., LL.M., Mgr. Šárka Nováková*